

ניתן להשיג את העלון
בנקודות רבות ברחבי הארץ
בתוך ה'אוסף גליונות' של 'צוף'

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת בחוקותי

שרוי בצער בשבת, כיון שמצטער בצער של שכנו שאין לו את צרכי השבת, - באופן כזה הרי זה נכלל בהוצאות שבת, כיון שע"י תרומתו יש לו בעצמו עונג ושמחה שלימה בשבת...

- ב -

אמנם שמעתי מאמו"ר הגאון רבי חיים יעקב כגן שליט"א, שלולא דברי רבותינו הנ"ל הי' נראה לומר, שכיון שהוא מתנה עימו, שהממון שהוא נותן לו מיועד עבור ההוצאות שבת שלו בדווקא, לכן י"ל דההוצאות נחשבות שפיר כהוצאות שבת שאינן מן הקיצבה, ולא רק כהוצאות צדקה, - משום שלכאוי הי' נראה לומר במה שקיי"ל שהוצאות שבת אינן מן הקיצבה, שאי"צ לזה שההוצאות יהיו בדווקא עבור עצמו, אלא העיקר שההוצאות יהיו לכבוד שבת קודש.

אך מ"מ הוסיף ואמר אממו"ר הגאון שליט"א, שמדברי המשני"ב (סי' רמב, ד) מוכח כדברי רבותינו הנ"ל, - שכתב המשני"ב וז"ל, 'אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת, לא יאכלנו בחול, כן כתב בספר חסידים, - ועי' לקמן בסי' תרצד סעיף ב, דדעת השו"ע שם, דהעני יכול לשנות במגבית פורים למה שירצה, אף דגבוהו לצורך פורים, - אכן גם שם יש מחמירין בזה, עי' בטור שם, עכ"ל.

ומבואר בדברי המשני"ב, שלדעת השו"ע דס"ל דהעני יכול לשנות במגבית פורים למה שירצה, הי"ה נמי לעניין סעודת שבת, שלדעתו אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת, הרי הוא רשאי לאוכלו בחול.

ומעתה יש לשאול, מה הצד שיהי' מותר לו לאכול את האוכל ששלחו לו לסעודת שבת בימי החול, - והרי אם הוא יאכל את האוכל בימי החול, הוא יגרם עי"ז שיהי' לנותן נזק בממונו, כיון שאז יתברר שההוצאות שהנותן הוציא על האוכל ששלח לחבירו, אינן בכלל הוצאות שבת, וא"כ ההוצאות לא יחזרו לנותן כשאר הוצאות השבת, ויגרם לו נזק בממונו.

ומזה יש צד, שיותר לו לאכול את האוכל ששלחו לו לסעודת שבת בימי החול, מוכח מזה כדעת רבותינו הנ"ל, שי"ל שבין כך ובין כך לא יהי' לנותן שום נזק בממונו עי"ז, כיון שגם אם הוא יאכל את האוכל בשבת קודש, הרי מ"מ ההוצאות של האוכל שנותן לחבירו, בין כך אינן נכללות בשאר ההוצאות שבת שמוציא עבור עצמו שאינן מן הקיצבה, אלא הן רק בכלל מצות צדקה וכדברי רבותינו הנ"ל, - עד כאן דברי אממו"ר הגאון שליט"א, ודו"ק ונפלא.

- ג -

והנה ידידי הרה"ג ר' יעקב ישראל יונגרמן שליט"א העירני, שלכאוי יש לתלות את הנידון הנ"ל (האם ההוצאות שמוציא לסעודת חבירו נכללות בהוצאות שבת שאינן מן הקיצבה, אם לאו), בחקירה הידועה בגדר דין 'ערבות', - דהנה ידועה החקירה, בביאור גדר חיוב 'ערבות', שכל ישראל ערבים זה לזה, - האם גדר החיוב הוא, שכל אחד

ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה: ... והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם בארצת איביהם ורדף אתם קול עליה נדף ונסו מנסת חרב ונפלו ואין רדף: וקשלו איש באחיו כמפני חרב ורדף אין ולא תהיה לכם תקומה לפני איביכם: (כו, יד-לז).

ופירש רש"י - 'וקשלו איש באחיו' - כשירצו לנוס וכשלו זה בזה, כי יבהלו לרוץ... - ומדרשו, 'וקשלו איש באחיו, זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערבין זה לזה'.

והנה רבינו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א נזעק במכתבו בשבוע שעבר בזה"ל, 'הנה קמו מרשיעי ברית לחלל את שבת קדשנו ותפארתנו בפרהסיא גדולה ביד רמה הנ"ל... והדבר הוא סכנה לכל הישוב כאן בארה"ק... - ועלינו לזעוק ולהריע ולהתחנן לפני הקב"ה, להגן עלינו מפני כבוד השבת המחוללת, ושלא יפגע ח"ו זעקת השבת לא בשומרי השבת בפרט... וגם לא תבוא רעה ח"ו על כל הישוב בכלל, - ועלינו לגלות דעתנו כי אין ידינו במעל הזה...'

ומבואר בדברי מרן שליט"א, שגם על שומרי השבת יש להתפלל, שלא תיפגע בהם ח"ו זעקת השבת וכו"ל, - משום שגם לשומרי השבת יש לחוש, מחילולי השבת הנעשים ע"י אלו המחללים שבת ר"ל, וזהו משום הדרשה הנ"ל: 'וקשלו איש באחיו' - זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערבין זה לזה' (עי' סנהדרין כז:).

וכעת יש לנו לפלפל טובא, בגדרי דין 'ערבות' שנאמרו בהא ד'כל ישראל ערבין זה לזה', - והדברים יהיו כרוכים בפילפול נפלא, בעניין ההוצאות שמוציאים לכבוד שבת קודש, וכדלהלן.

- א -

דהנה מפורסם שהי' מעשה, באחד ששם ליבו לכך, שבבית שכנו העני, אין די ממון להוצאות סעודות השבת, ומעת ששם ליבו לכך, נהג לתת לשכנו ממון מדי שבת, עבור הוצאות השבת, - ולימים, נכנס התורם הנ"ל לקשיים כלכליים, אך מ"מ המשיך לשלוח לשכנו, את הוצאות השבת מדי שבת, באומרו שהוצאות שבת אינן מן הקיצבה, - אך שכנו העני, סירב לקבל את הממון, וטענתו, שכלפי הנותן אין זה בכלל הוצאות שבת שאינן מן הקיצבה, אלא זה רק בכלל מצות צדקה.

והגר"א מן שליט"א הציע את השאלה לפני מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ומרן שליט"א השיב, שמצד הדין צודק המקבל שטוען שאין זה נכלל בהוצאות שבת שאינן מן הקיצבה, - אך מ"מ הורה לנותן, שישתדל להמשיך לתת לשכנו, ובירכו מרן שיהי' לו ברכה והצלחה, [ועי"ע בספר 'עלינו לשבח' (פרשת ראה עמי תיד), שהביא תוספת דברים בדברי מרן שליט"א, אך אכמ"ל].

ומספרים בשם הגר"א מן שליט"א, שמרן הגר"א זצ"ל גם כן הסכים, שמעיקר הדין אין זה נכלל בהוצאות שבת, - אך מ"מ מרן זצ"ל אמר, שאם התורם

אמנם באמת נחלקו בכעייז, הגי'ר **משה זאב** זצ"ל (אב"ד טיקטין וביאליסטוק, בעל שו"ת 'אגודת אזוב' וספר 'מראות הצובאות') והגי'ר **עקיבא איגר** זצ"ל (תשובות רע"א, ח"א סי' סח), - דהגי'ר **משה זאב** זצ"ל כתב, דכאשר יש לבן **ציווי מאביו** לעשות משהו, שהבן **צריך להוציא מממונו** עבור כך, ומאידך יש לבן **ציווי מאימו** לעשות משהו, שאי"צ **להוציא מממונו** עבור כך, ובצירוף שציווי האם נוגד לציווי האב, כך שיכול לקיים רק ציווי אחד משניהם.

הרי שגם אם הבן ירצה לקיים את ציווי האב (ואע"פ שבעצם הוא פטור, כיון דקיי"ל דכיבוד אב משל אב), מ"מ אין הבן רשאי לעשות זאת, כיון דבזה דהוא מקיים מצוה שאינו מחוייב בה, הרי הוא גורם בזה לבטל את ציווי האם, כיון דאינו יכול לקיים את ציווי שניהם, - וכיון שהוא מחוייב לקיים את ציווי האם, לכן אינו רשאי לקיים את ציווי האב, שבעצם אינו מחוייב לקיימו.

אמנם הגי'ר **עקיבא איגר** זצ"ל כתב ע"ז וז"ל, 'ומה דכתב מעכ"ת, דמה"ט דחסרון כיס, כיון דליכא מצוה לשמוע בכה"ג לאביו, ממילא צריך לשמוע לאימו, זה אינו'.

'כיון דבעצמותו חל עליו חיוב דכיבוד אב, אלא דהתורה לא חייבתו בחסרון כיס, ומכל מקום אם עושה כן, לא מיקרי בכלל אינו מצווה ועושה, דהמצוה בעצמותו מקיים כדינא, אלא דאינו חושש לחסרון כיסו, וכנותן המעות במתנה לאביו, וממילא מקיים המצוה כדינא'.

'הגע עצמך, אם נזדמן לו ב' מצוות עשה, באחד אין בו חסרון כיס, ובאחד צריך ביזבוז יותר מחומש בנכסיו, וכי נאמר דאסור לעשות המצוה בממונו, ולבטל מצוה אחרת, כיון דאינו מחוייב לעשות המצוה דחסרון כיסו יותר מחומש, כדאיתא בשו"ע (או"ח סי' תרנח), נשתקע ולא נאמר, דמ"מ מקיים המצוה כתיקונה, ואין בזה גירעון במה דרוצה לאבד ממנו, הכי נמי בנידו"ד, לזה נראה בפשיטות, דהבן יכול לעשות כמו שירצה', עכ"ל הגרע"א.

ומעתה לדעת הגרע"א הנ"ל, לכאוי"ה נמי בנידו"ד, שאע"פ שהבאנו בשם הגרשז"א, שאין חיוב להוציא מממונו, עבור מצוות חבירו מדין 'ערבות', - אך מ"מ מעתה י"ל, דאם הוא ירצה להוציא מממונו עבור ההוצאות שבת של חבירו, הרי אע"פ שבעצם אינו חייב בהכי, מ"מ מיחשב שפיר שמקיים בזה את מצות 'כבוד ועונג שבת' שמוטלת עליו מדין ערבות.

ומעתה שוב שפיר יש מקום לומר לולא דברי רבותינו הנ"ל, דהרי זה נחשב כהוצאות שבת שלו שאינן מן הקיצבה, להצד הב' בחקירה הנ"ל שמדין 'ערבות' הרי הוא מחוייב בעצמו בקיום המצוות של חבירו וכנ"ל.

אמנם לדעת הגי'ר **משה זאב** זצ"ל הנ"ל, לכאוי"ה לפי ב' צדדי החקירה הנ"ל יעלה, שאין זה נחשב כהוצאות שבת שלו, אלא רק כהוצאות צדקה, וכדברי רבותינו הנ"ל, - ודו"ק ונפלא.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה

ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות

בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין

לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן

רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית

טל': 1515-271-55442 (תא קולי)

פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)

דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

מישראל חייב **'לסייע'** לחבירו לקיים את המצוות, וכן חייב **'למנוע'** את חבירו מלעבור עבירות.

או"ד שגדר החיוב מדין 'ערבות' הוא, שכל אחד מישראל, מחוייב בעצמו גם בכל המצוות שחבירו מצווה בהן, הן בעשין והן בלאוין, - וכך נראה מדברי הר"ן (ר"ה כט). שכתב וז"ל, 'שהרי כל ישראל ערבים זה לזה במצוות, וכיון שלא יצא חבירו, כמי שלא יצא הוא דמי' עכ"ל, - וכן לענין עבירות יעוי' במש"כ ב'פתחי תשובה' (יו"ד סי' קנז ס"ק ה) בשם ה'תיבת גומא' וז"ל, '... והוי כאילו הוא עושה ה'לא תעשה', כל שיש בידו למחות...', עיי"ש.

ולפי ביאור זה, כשחבירו לא קיים מצוה, הרי זה נחשב כאילו הוא בעצמו לא קיים את המצוה, וכן כשחבירו עבר עבירה, הרי זה נחשב כאילו הוא בעצמו עבר את העבירה.

ומעתה טען הרה"ג הנ"ל, דאי נימא כהצד הא' בחק"י הנ"ל, שגדר חיוב 'ערבות' הוא, שהוא מחוייב 'לדאוג ולסייע', לקיום המצוות של חבירו, א"כ מיושבת שפיר דעת רבותינו הנ"ל, שההוצאות שבת של חבירו אינן נחשבות כהוצאות שבת שלו, אלא נחשבות כהוצאות מצות 'ערבות'.

אך אי נימא כהצד הב' בחקירה הנ"ל, שגדר חיוב ערבות הוא, שכל אחד מישראל 'מחוייב בעצמו', גם בחיובי המצוות של חבירו, ומה שהוא צריך לדאוג לקיום המצוות של חבירו, זה אינו משום דיש דין נפרד מהמצוה עצמה, 'לדאוג ולסייע' לחבירו לקיים המצוות, אלא הביאור הוא, 'שהוא בעצמו מצווה' גם על קיום המצוות של חבירו, א"כ לפי"ז שפיר י"ל, דההוצאות שבת של חבירו, נחשבות שפיר כהוצאות שבת שלו.

כיון שגדר חיוב 'ערבות', אינו רק שיש מצוה לסייע לחבירו, אלא הגדר הוא, שהוא בעצמו מחוייב במצות 'כבוד ועונג שבת' של חבירו וכנ"ל, - עד כאן דברי ידידי הרה"ג הנ"ל.

אמנם באמת אכתי יש לפלפל בזה טובא, וכדלהלן.

דנהה יל"ע האם מדין 'ערבות' כל אחד מחוייב להוציא מממונו, בכדי שחבירו יוכל לקיים את המצוות, ולמשל אם לחבירו אין ממון לקנות אתרוג (ואין בעירו של חבירו אתרוג כלל), האם הוא מחוייב לקנות לחבירו אתרוג, או"ד דאי"צ להוציא מממונו עבור קיום מצות 'ערבות'.

ויעוי' במאסף התורני 'ישורון' (כרך ט"ז עמ' תמ) שכתב הגי'ר **אביגדר נבנצל** שליט"א וז"ל, 'שמעתי מאדמו"ר מרן (הגרש"ז אויערבך) זלה"ה, שאף שיש דין ערבות, שכל ישראל ערבים זה בזה, ומוטל על כל אחד מישראל לדאוג לקיום המצוה של חבירו, מ"מ אין חיוב להוציא על כך ממון, וחיוב זה הוא לא משלו, אלא משל חבירו, [וכעין קידושין לב. כיבוד אב משל מי, והכריעה הגמרא משל אב], שאין חיוב מדין ערבות, להוציא הוצאות של ממנו, כדי שיקיים חבירו את המצוה' עכ"ל.

[ואמנם יעוי' במש"כ ב'פתחי תשובה' (יו"ד סי' קנז ס"ק ה) בשם ה'תיבת גומא', ובשם ה'לבוש', אך אכמ"ל].

ומעתה י"ל דדברי רבותינו הנ"ל (שההוצאות לצרכי שבת של חבירו, אינן חשיבי כהוצאות שבת שלו), מיושבים שפיר גם לפי הצד הב' של החקירה הנ"ל, משום דגם אי נימא, שכל אחד מישראל, מחוייב בעצמו בקיום המצוות של חבירו, אך מ"מ הרי אינו מחוייב להוציא מממונו בשביל החיוב 'ערבות' שמוטל עליו.

וא"כ נמצא שאם יחליט כן לתת מממונו את הוצאות השבת של חבירו, הרי אינו מקיים בזה את מצות כבוד ועונג שבת שיש עליו מדין 'ערבות', אלא זה רק מצות צדקה, - כיון שאין עליו מדין 'ערבות' חיוב להוציא מממונו כלל, וא"כ דברי רבותינו מבוארים שפיר גם להצד הב' בחקירה הנ"ל.